

YARIŞMA BENLİK SUNUMU ENVANTERİ TÜRKÇE VERSİYONU'NUN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Emine ÇAĞLAR *

Atahan ALTINTAŞ **

F. Hülya AŞÇI **

ÖZET

Bu çalışmanın amacı "Yarışma Benlik Sunumu Envanteri (YBSE)"nin üniversiteli sporcularda geçerliğini ve güvenilirliğini sınamaktır. Farklı spor dallarından (Amerikan futbolu, atletizm, badminton, basketbol, bowling, dağcılık, dans, eskrim, futbol, güreş, hentbol, judo, karate, kayak, tenis, kürek, taekwondo, voleybol, yüzme) 108 kadın ($\bar{X}_{yaş} = 21.51$, $Ss = 2.38$ yıl) ve 303 erkek ($\bar{X}_{yaş} = 22.61$, $Ss = 3.14$ yıl) üniversiteli sporcu çalışmanın araştırma grubunu oluşturmuştur. YBSE, 4 alt ölçeği (mevcut performansa yönelik endişe, yetersiz görünme korkusu, diğerlerini etkileme çabası ve baskıyla başa çıkamama korkusu) olan 15 maddelik bir envanterdir. YBSE'de yer alan maddeler "Hiçbir zaman" ile "Her zaman" arasında değişen 4'lü ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Temel Bileşenler Faktör Analizi Varimaks dönüştürmesi sonucunda ortaya çıkan 3 faktör, 411 öğrenci için varyansın % 52.28'ini açıklamaktadır. Elde edilen faktör yükleri .54 ile .83 arasında değişmektedir. Tüm katılımcılar için Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları, Faktör 1 (yetersiz görünme korkusu ve diğerlerini etkileme çabası) için .79, Faktör 2 (baskıyla başa çıkamama korkusu) için .74 ve Faktör 3 (mevcut performansa yönelik endişe) için ise .70 olarak bulunmuştur. Madde alt boyut toplam korelasyon katsayıları ise .43 ile .56 arasında değişmektedir. Sonuç olarak, YBSE'nin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu ve üniversiteli sporculara yönelik olarak araştırmalarda kullanılabilir olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler : Yarışma benlik sunumu, geçerlik, güvenilirlik.

Geliş tarihi: 25.02.2009; Yayına kabul tarihi: 07.04.2009

* Kırıkkale Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KIRIKKALE

** Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü, ANKARA

VALIDITY AND RELIABILITY OF THE TURKISH VERSION OF COMPETITIVE SELF-PRESENTATION CONCERN INVENTORY

ABSTRACT

The purpose of this study was to test the validity and reliability of the Turkish version of Competitive Self-Presentation Concern Inventory (CSPCI). One hundred and eight female ($M_{age} = 21.51$, $SD = 2.38$ years) and 303 male collegiate athletes ($M_{age} = 22.61$, $SD = 3.14$ years) from different sport disciplines (American football, track and field, badminton, basketball, bowling, mountaineering, dance, fencing, soccer, wrestling, handball, judo, karate, skiing, tennis, rowing, taekwondo, volleyball, swimming) participated in this study. CSPCI is 15 items instrument which have four subscales, namely concern over current form, fear of appearing incompetent, concern over others' impressions, and fear of appearing unable to cope with pressure. Respondents of the CSPCI indicate the extent to which they agree with each statement on a four-point Likert scale, ranging from 1 (Not at all) to 4 (Very much). Principle Component Factor Analysis with Varimax rotation for testing validity of CSPCI supported 3 factors for 411 collegiate athletes. One item with low factor loading and low item-total correlation coefficient was excluded from the inventory. After item exclusion, the results of factor analysis revealed that 14 items of CSPCI explained 52.28 % of variance. The factor loadings of items were ranged from .55 to .83. To test the reliability of CSPCI, the Cronbach Alpha internal consistency was calculated. Internal consistency coefficients were .79, .74, and .70 for Factor 1 (fear of appearing incompetent and concern over others' impressions), Factor 2 (fear of appearing unable to cope with pressure), and Factor 3 (concern over current form), respectively. It can be concluded that CSPCI is a valid and reliable instrument for measuring competitive self presentational concerns of athletes.

Key words: Competitive self presentation concern, validity, reliability

GİRİŞ

İnsanlar yaşamları boyunca başkaları tarafından nasıl değerlendirildikleri, nasıl algılandıkları ve kendilerinin onların üzerinde nasıl bir izlenim bıraktıkları ile ilgilendirilir. Bireylerin diğerleri üzerinde bıraktığı bu etkiler, diğerlerinin onları nasıl algıladığı, değerlendirdiği ve onlara nasıl davrandığına dair ipuçları içerir ve bu da insanların çoğu zaman hareketlerini diğer kişilerin üzerinde pozitif etki yaratmak için düzenlemeye yönlendirir (Ginis ve Leary, 2004). Başkalarına güzel görünmek, onlar üzerinde iyi izlenim bırakmak için sergilenen davranışlar "benlik sunumu" (self presentation) kavramı ile açıklanabilir. Benlik sunumu, ikincil kişilerde bireyle ilgili oluşan görüşleri bireysel çabalar sonucu kontrol etme, düzenleme ya da ele alma yolu (James ve Collins, 1997; Leary, 1992; Leary ve Kowalski, 1990) ya da diğer bireyler üzerinde bıraktığımız izlenimi yönetmek amaçlı kullandığımız süreçler (Williams, Hudson ve Lawson, 1999) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle, özel bir sosyal çevredeki bireyler üzerinde, istendik olmayan izlenimler bırakmaktan kaçınma ya da istenen izlenimi oluşturma çabalarıdır (Wilson ve Eklund, 1998). Bu süreçlerin amacı, diğerlerinin bireye ilişkin algılarını etkilemektir ve sürecin başarısı, diğer bireylerin tepkileri ile ölçülebilir.

Pek çok davranışın belirleyicisi olarak insan yaşamında önemli bir rol oynayan benlik sunumu, spor ortamında da sporcuların davranışlarına yön vermektedir. Örneğin sporcu, sürekli yedek oyuncu olarak sahaya çıkıyorsa, o sporcu benlik sunumunun olumsuz olduğunu düşünecektir. Sonucun çok önemli olduğu, performansın herkes (taraf, yöneticiler vb.) tarafından izlendiği spor ortamında, diğer bireylere resmedilen/yansıtılan imajın, sporcunun sosyal kimliğinin merkezinde olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar bireyin diğerleri üzerinde bıraktığı izlenimi yönetme motivasyonunu artıran faktörlerdir (Hudson ve Williams, 2001). Sporcu için istenen imajı diğerlerine aktarmak her zaman olası olmayabilir. Bu nedenle, mevcut imaj ile istenen imaj arasında bir uyumsuzluk meydana gelir. Bunun olası bir sonucu sosyal kaygıdır. Bu kaygı, diğerlerini etkileme motivasyonu içinde bulunduğu fakat bireyin istenen sonucu elde edemediğini algıladığı durumlarda yaşanan kaygıdır (Leary, 1992; Hudson ve Williams, 2001). İnsanlar, arzu edilen benlik sunumu hedefini başaracaklarından şüphe duyarlarsa ya da başaramayacaklarına inanırlarsa sosyal kaygı yaşayabilirler (Ginis, Lindwall ve Prapavessis, 2007; Wilson ve Eklund, 1988). Bir başka deyişle; sporcular müsabaka ortamında benlik sunumu çabalarının başarılı olacağına ilişkin güvensizlik hissedersen sosyal kaygı yaşayabilirler (Hudson ve Williams, 2001). Leary (1992) yarışma kaygısının, yarışmanın kendisinden değil, yarışma yaşantısının benlik sunumuna ilişkin içerdiği anlamlardan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Wilson ve Eklund (1988) bu açıklamayı daha ileri götürerek, yarışma kaygısının sosyal kaygının spora özgü şekli olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalar, benlik sunumu ile müsabaka kaygısı arasında ilişki olduğunu (Leary, 1992; Martin ve Mack, 1996; McGowan, Prapavessis ve Wesch, 2008; Wilson ve Eklund, 1998) ve benlik sunumunun müsabaka kaygısının önemli bir kaynağı olduğunu ortaya koymuşlardır (Ginis, Lindwall ve Prapavessis, 2007).

Spor ortamı, diğer bireylerin (seyirciler, yöneticiler vb.) değerlendirmesine imkân sağlayan bir ortam olduğundan, bu ortamda yaşanan kaygının nedenlerini anlamak ve çalışmak açısından benlik sunumunu incelemek literatüre önemli katkı sağlayabilir. Benlik sunumu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, egzersiz ortamında benlik sunumunu değerlendirmek amaçlı bir ölçeğin olduğunu (Özenir ve Aşçı, 2005) ama yarışma ortamında benlik sunumunu değerlendirmek amaçlı Türkçe ölçüm aracının olmadığı görülmüştür. Bu noktadan yola çıkarak bu çalışma, "Yarışma Benlik Sunumu Envanteri"nin üniversiteli sporcularda geçerliğini ve güvenilirliğini sınamak amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu: Amerikan futbolu, atletizm, badminton, basketbol, bowling, dağcılık, dans, eskrim, futbol, güreş, hentbol, judo, karate, kayak, tenis, kürek, taekwondo, voleybol, yüzme spor dallarında üniversite takımlarında bulunan 108 kadın ($\bar{X}_{yaş} = 21.51$, $S_s = 2.38$ yıl) ve 303 erkek ($\bar{X}_{yaş} = 22.61$, $S_s = 3.14$ yıl) katılımcı araştırma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı: Yarışma Benlik Sunumu Envanteri (YBSE): Bireyin yarışma ortamında benlik sunumunu tanımlamasını ve değerlendirmesini içeren, toplam 15 maddeden oluşan envanter Williams, Hudson ve Lawson (1999) tarafından geliştirilmiştir. YBSE'de yer alan maddeler "Hiçbir zaman" ile "Her zaman" arasında değişen 4'lü ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Envanter, mevcut performansa yönelik endişe (concern over current form), yetersiz görünme korkusu (fear of appearing incompetent), diğerlerini etkileme çabası (concern over others' impressions) ve baskıyla başa çıkamama korkusu (fear of appearing unable to cope with pressure) olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Envanter için elde edilen Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları .66 (yetersiz görünme korkusu) ile .84 (baskıyla başa çıkamıyor görünme korkusu) arasında değişmektedir (Williams ve ark., 1999).

Çeviri Aşaması: YBSE'nin çeviri aşamasında Brislin (1986) tarafından çeviri-geri çeviri yöntemi için önerilen standart işlem yolu takip edilmiştir. Ölçeğin İngilizce orijinali, İngilizce dil bilimci iki uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Elde edilen iki Türkçe Envanterdeki maddeler karşılaştırılmış ve aynı çeviriye sahip maddeler belirlenmiştir. Aynı çeviriye sahip maddeler ve farklı çeviriye sahip maddelerin her bir çeviri şekli yeniden uzmanlara verilerek tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Geri çevirisi yapılan envanter maddeleri, orijinal envanter maddeleri ile karşılaştırılmış ve farklılıklar, hatalar belirlenmiştir. İngilizce çeviri, orijinal envanter ile karşılaştırılarak bir birine en yakın çeviriler ile Türkçe Envanterin son şekli oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması: YBSE, kişisel bilgi formu ile birlikte sınıf ve sınıfa benzer ortamlarda sporculara uygulanmıştır.

Verilerin Analizi: YBSE'nin yapı geçerliği, temel bileşenler faktör analizi, envanterin güvenilirliği ise Cronbach alfa katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen verinin faktör analizi için uygunluğunu incelemek için kullanılan Bartlett Testi ($X^2 = 1332.15$, $p < 0.01$) ve örneklemin yeterliği için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütü (KMO: 0.77) sonuçları, veri setinin ve örneklemin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir.

BULGULAR

YBSE maddelerine uygulanan Temel Bileşenler Faktör Analizi varimaks dönüştürmesi sonucunda; orijinal envanterde bulunan 5. maddenin bu çalışma kapsamında elde edilen faktörlerde herhangi bir yükü olmadığı, tek başına ayrı bir faktör yapısında bulunduğu ve maddenin alt boyut toplam korelasyon değerinin 0.11 olması nedeniyle Türkçe versiyondan çıkarılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu madde çıkarıldıktan sonra kalan maddelere tekrar uygulanan Temel Bileşenler Faktör Analizi varimaks dönüştürmesi sonuçlarına göre elde edilen faktör yükleri Tablo 1 ve 2'de verilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü gibi YBSE maddelerine

uygulanan faktör analizi sonucunda ortaya çıkan 3 faktör 411 öğrenci için toplam varyansın %52.28'ini açıklamaktadır. Elde edilen faktör yükleri değerlendirildiğinde .54 ile .83 arasında değişmektedir. Faktör 1, yetersiz görünme korkusu ve diğerlerini etkileme çabası, Faktör 2 baskıyla başa çıkamama korkusu ve Faktör 3 mevcut performansa yönelik endişe olarak adlandırılmıştır. Tüm katılımcılar için elde edilen faktör yapısı, kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı yapılan Temel Bileşenler Faktör Analizi varimaks dönüştürmesi sonucu benzer bulunmuştur (Tablo 2). Kadın ve erkek katılımcılar için elde edilen açıklanan varyans değeri sırası ile % 56.70 ve % 51.39'dur.

Tablo 1. YBSE maddelerine uygulanan Temel Bileşenler Faktör Analizi sonuçları (n= 411)

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
<i>Yarışma sırasında ile ilgilenirim</i>			
3. Başkalarını etkileme	.71		
6. Başka kişilerin beklentilerini karşılama	.69		
4. Başkalarının performansıyla ilgili ne düşüneceği	.68		
1. Başkalarını memnun etme	.64		
7. İnsanların yetersiz olduğumu düşüneceği	.62		
8. Kendimi başkalarına kanıtlama	.62		
9. Başkalarının önünde kendimi küçük düşürme	.55		
2. Başkalarının beni hata yaparken görmesi	.54		
<i>Yarışma sırasında istemem</i>			
11. Baskıyla başa çıkamıyor gibi görünmeyi		.83	
12. Başkalarına sinirli olduğumu göstermeyi		.82	
10. Başkalarının yarışmadan dolayı sinirli olduğumu düşünmesini		.78	
<i>..... başkalarının önünde performans göstermek istemem</i>			
15. Yetersiz hazırlandığımı hissettiğimde			.80
14. Son yarışmalar kötü gitti ise			.80
13. % 100 formda değilsem			.75
Özdeğer	3.62	1.97	1.72
Açıkladığı varyans	25.86	14.07	12.34
Toplam varyans	25.86	39.93	52.28

Tablo 2. Cinsiyete göre YBSE maddelerine uygulanan Temel Bileşenler Faktör Analizi sonuçları

Madde No	Kadın (n= 108)			Erkek (n= 303)		
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
7	.77			.56		
3	.74			.70		
6	.73			.69		
8	.70			.57		
9	.68			.51		
4	.63			.70		
1	.60			.66		
2	.58			.53		
11		.87			.81	
12		.84			.79	
10		.77			.78	
15			.80			.81
14			.77			.80
13			.71			.76
Özdeğer	3.95	2.16	1.81	3.57	1.92	1.69
Açıkladığı varyans	28.27	15.46	12.96	25.53	13.73	12.12
Toplam varyans	28.27	43.74	56.70	25.53	39.27	51.39

Envanterin güvenilirliğini belirlemek için Faktör analizi sonucu elde edilen 3 alt boyut için hesaplanan Cronbach alfa katsayıları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. YBSE maddelerine uygulanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları

	Kadın	Erkek	Toplam
Faktör 1	0.83	0.77	0.79
Faktör 2	0.78	0.72	0.74
Faktör 3	0.69	0.72	0.71

Tüm katılımcılar için Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları, Faktör 1 için .79, Faktör 2 için .74 ve Faktör 3 için ise .70 olarak bulunmuştur. Madde alt boyut toplam korelasyon katsayıları ele alındığında, elde edilen korelasyon katsayıları tüm maddeler bazında 0.43 ile 0.56 arasında değişmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışma, YBSE'nin Türkçe versiyonunun üniversiteli sporcularda geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yapılmıştır.

Elde edilen bulgular, Williams ve ark. (1999)'nin orijinal envantere ortaya koydukları 4 faktörlü yapının desteklenmediğini göstermektedir. YBSE maddelerinin faktör yapılarını belirlemek amacı ile varimaks dönüştürmesi ile yapılan Temel Bileşenler Faktör Analizi sonuçları YBSE'nin üniversiteli sporcularda 3 faktörlü yapıda olduğunu ortaya koymuştur. Faktör yükleri incelendiğinde orijinal envanteredeki Faktör 1 ve 2'nin Türkçe versiyonda aynı faktör altında toplandığı, Faktör 2 ve 3'ün ise orijinal ölçeğe benzer şekilde aynı maddelerden oluştuğu görülmektedir. Faktör döndürme sonrasında, Türkçe versiyonun birinci faktörünün 8 maddeden (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 ve 9. maddeler) ikinci ve üçüncü faktörünün 3'er (10, 11, 12. ve 13, 14, 15. maddeler) maddeden oluştuğu belirlenmiştir. Orijinal envantere bulunan 5. maddenin bu çalışma kapsamında elde edilen 3 faktörlü yapıda herhangi bir yükü olmadığı, tek başına ayrı bir faktör yapısında bulunduğu ve maddenin alt boyut toplam korelasyon değerinin 0.11 olması nedeniyle Türkçe versiyondan çıkarılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir. Williams ve ark. (1999)'da çalışmalarında bu maddenin çok düşük faktör yüküne (0.12) sahip olduğunu rapor etmişlerdir.

Envanterin güvenilirliğini sınamak için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları Williams ve ark. (1999)'nin orijinal envanter için elde ettikleri değerlere (.66 ile .83 arasında) benzer şekilde .70 ile .79 arasında bulunmuştur. Alpar (2001), .60 ile .80 arasında elde edilen iç tutarlık katsayılarının oldukça güvenilir olduğunu belirtmektedir. Ayrıca madde alt boyut toplam korelasyonları incelendiğinde, katsayıların 0.43 ile 0.56 arasında değiştiği görülmektedir. Alpar (2001) ve Kayış (2006), madde alt boyut toplam korelasyon katsayısının eksi işaretli olmaması kaydı ile 0.25 den büyük olması gerektiğini belirtmektedirler. Bu bağlamda değerlendirildiğinde elde edilen korelasyon katsayılarının, istendik olan değere uygun olduğu görülmektedir.

Bulgular incelendiğinde, YBSE'nin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu ve üniversiteli sporculara yönelik olarak araştırmalarda kullanılabilmesi sonucuna varılabilir.

KAYNAKLAR

1. Alpar, R. (2001). Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
2. Brislin R. W. (1986). The Wording and Translation of Research Instruments. (WJ Lonner & JW Berry, Eds.), Field Methods in Educational Research. Newbury Park, CA: Sage Publications, 137-164.
3. Ginis, M. K. A & Leary, M. R. (2004). Self-presentational Processes in Health-damaging Behavior. Journal of Applied Sport Psychology, 16, 59-74.
4. Ginis, M. K. A., Lindwall, M., & Prapavessis, H. (2007). Who Cares What Other People Think? Self-presentation in Sport and Exercise. In G. Tenenbaum & R. Eklund (Eds.) Handbook of Sport Psychology, 3rd ed. Wiley, p. 136-157.
5. Hudson, J. & Williams, M. (2001). Associations Between Self-presentation and Competitive A-trait: A Preliminary Investigation. Social Behavior and Personality, 29(1), 1-10.
6. James, B. & Collins, D. (1997). Self presentational Sources of Competitive Stress During Performance. Journal of Sport & Exercise Psychology, 19, 17-35.
7. Kayış, A. (2006). Güvenirlilik Analizi (Reliability Analysis). (Ş. Kalaycı, Ed.), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri içinde. Ankara: Asil Yayın, 404-419.
8. Leary, M.R. (1992). Self-presentational Processes in Exercise and Sport. Journal of Sport & Exercise Psychology, 14, 339-351.
9. Leary, M. R. & Kowalski, R. M. (1990). Impression Management: A Literature Review and Two-component Model. Psychological Bulletin, 107, 34-47.
10. Martin, K. A. & Mack, D. (1996). Relationships Between Physical Self-presentation and Sport Competition Trait Anxiety: A Preliminary Study. Journal of Sport & Exercise Psychology, 18, 75-82.
11. McGowan, E., Prapavessis, H., & Wesch, V. (2008). Self-Presentational Concerns and Competitive Anxiety. Journal of Sport & Exercise Psychology, 30, 383-400.
12. Özenir, B. & F. H. Aşçı (2005). Egzersizde Benlik Sunumu Anketi Türk Versiyonunun Psikometrik Özelliklerinin Test Edilmesi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(4), 3-12.
13. Williams, M., Hudson, J. & Lawson, R.J. (1999). Self-presentation in Sport: Initial Development of a Scale for Measuring Athletes' Competitive Self-presentation Concerns. Social Behavior and Personality, 27(5), 487-502.
14. Wilson, P. & Eklund, R. C. (1988). The Relationship Between Competitive Anxiety and Self-presentational Concerns. Journal of Sport & Exercise Psychology, 20, 81-97.